עין משפט נר מצוה

טו א מיי' פ"ד מהלכות ערכין הלכה כד:
טז ב מיי' פ"י מהלכות שמטה ויובל הלכה טז:
ג [מיי' שם ופ"ט הל' ד טוש"ע ח"מ סי' סז סעי' לו]:
יז ד מיי' שם פ"י הלכה יד:
יח ה מיי' פ"ו מהלכות ערכין הלכה ז:
ו [מיי' שם הלכה א]:
יט ז מיי' שם הלכה יא:
כ ח מיי' שם הלכה יב:
כא ט מיי' שם הלכה יג:
י [מיי' שם הלכה יד]:

תורה אור השלם

1. וְהָיָה הַשָּׂדֶה בְּצֵאתוֹ בַיֹּבֵל קֹדֶשׁ לַייָ כִּשְׂדֵה הַחֵרֶם לַכֹּהֵן תִּהְיֶה אֲחֻזָּתוֹ: ויקרא כז כא
2. וְאִם אֵין לָאִישׁ גֹּאֵל לְהָשִׁיב הָאָשָׁם אֵלָיו הָאָשָׁם הַמּוּשָׁב לַייָ לַכֹּהֵן מִלְּבַד אֵיל הַכִּפֻּרִים אֲשֶׁר יְכַפֶּר בּוֹ עָלָיו: במדבר ה ח
3. מִקֵּץ שֶׁבַע שָׁנִים תַּעֲשֶׂה שְׁמִטָּה: דברים טו א
4. וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפַר תְּרוּעָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִעִי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ בְּיוֹם הַכִּפֻּרִים תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר בְּכָל אַרְצְכֶם: ויקרא כה ט
5. אַךְ כָּל חֵרֶם אֲשֶׁר יַחֲרִם אִישׁ לַייָ מִכָּל אֲשֶׁר לוֹ מֵאָדָם וּבְהֵמָה וּמִשְּׂדֵה אֲחֻזָּתוֹ לֹא יִמָּכֵר וְלֹא יִגָּאֵל כָּל חֵרֶם קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא לַייָ: ויקרא כז כח

שינויי נוסחאות

א] הרי. ס"א הוי אומר בכהן (ש"מ), ב] א"ר חייא. נ"א א"ר חסדא בר אמי משמיה דחליפא (ש"מ), ג] אלא שהיובל בתחילתו ושביעית בסופה מאי אלא שיובל אדרבא (ש"מ), ד] הואי אלא אימא (ש"מ), ה] בדפו"ר בילוטי, ו] דלא מקיש ואיהו אמר כמ"ד (ש"מ), ז] אלא ניתני' לכהנים [ותיבת כתרומה נמחק] (ש"מ), ח] נ"א נותן דמיה ואם נדבה נותן את טובתה (ש"מ), ט] אע"פ שאינו רשאי. פי' שאינו חייב [ותיבת אע"פ נמחק] וכן גרים רש"י ז"ל (ש"מ), י] מה"ד לה' לכהן. האשם המושב (ש"מ), יא] אין לך אדם שאין לו גואלין כצ"ל (ש"מ), יב] מת הגר משלם (ש"מ), יג] ויובל בתחלתה (ש"מ), יד] דלאו גופה אחרים (ש"מ), טו] דידיה היא [הס"ד] (ש"מ), טז] וסיא היא דרשאי לשון חייב דמתרגמי' נושה רשיא (ש"מ), יז] כהן דהא ליהיב (ש"מ), יח] סוי ל"ק, יט] תרומותיה בשכרו ולאשתכח דלא שקיל ליה בתורת (ש"מ), כ] למימר לבנו או לבן בנו (ש"מ),

שיטה מקובצת

קנאו. עי' תוס' מנחות דף ע"ג ע"א (ד"ה ואפי'): וליקוש מטלטלי לקרקעות. עי' תוס' תמורה דף ל"ב ע"א (ד"ה חרמי כהנים): ר' יהודה בן בתירא. נ"ב תוס' תמורה דף לב ע"א (ד"ה כל חרם): סתם חרמים לבדק הבית. וקשה קרא דכל חרם בישראל לך יהיה דמשמע סתם חרמים לכהנים מאי קעביד, וכ"ת כשפירש שהחרים לכהנים כדפי' רש"י בפי' החומש, תיקשי לך מאי חזית דנפרש קרא דכל חרם בישראל לך יהיה במפרש וקרא דכל חרם קדש קדשים הוא בחרם סתם איפוך אנא, ונראה לי דמסתבר שרצון האדם וחפץ דעתו שיהיו נכסיו לשמים.

מסורת הש"ס

א) ב"ק קט: [מנחות מה:], ב) [קדושין מ:], ג) [ר"ה ח.], ד) [תוס' ספ"ד] תמורה ה., ה) סנהדרין פח., ו) [במל"מ שם במקומו [הל' ערכין פ"ד הלכ"ד] האריך בביאור דברי רש"י], ז) [ויקרא כז], ח) שייך לדף כט., ט) [עי' תוס' חולין נד: ד"ה אין],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לך וכו' בכלל הס"ד ואח"כ מ"ה לה' לכהן האשם:

מוסף רש"י

קנאו השם. הקב"ה, כדכתיב המושב לה' לכהן (ב"ק קט.). לכהן שבאותו משמר. שהוא בא להתכפר בו (שם). כשהוא אומר מלבד איל הכפורים. משמע למי שזה ניתן זה ניתן, ואיל הכפורים אין יכול להקריב אלא כהן שבאותו משמר, כדכתיב (דברים יח) לבד ממכריו על האבות, אני בשבתי ואתה בשבתך (ב"ק שם). שיובל בתחלתו. מתחילת השנה מיו"כ עבדים נפטרים ושדות חוזרות, והשמטה בסופה. שביעית אינה משמטת אלא בסופה, דכתיב (דברים טו) מקץ שבע שנים, לסוף שבע שנים (קדושין מ:). חרמי כהנים. חרמי ישראל הניתנים לכהנים (תמורה ה.). סתם חרמים לבדק הבית. ומועלין בהן (סנהדרין פח.). לכהנים. ואין מועלין בהם (שם). אם נדר נותן דמיהן. כלומר אם בהמה זו היתה נדר, כגון דאמר הרי עלי עולה והפריש זו לנדרו, כיון דאם מתה או נגנבה חייב באחריותה נמצא שכולה שלו ונותן כל דמיה לחרם הכהן, והוא הדין נמי לבדק הבית אם התפיס קדשי מזבח לבדק הבית, ואם נדבה נותן את טובתן. דאם מתה אינו חייב באחריותה, נמצא שאין לו חלק בה אלא טובת הנאה, דרשאי ליטול דבר מועט מישראל חבירו כדי שיתן עולתו לאח לבן בתו כהן להקריבה כדי שיטול את העור, וכפי אותה טובת הנאה יתן לבדק הבית (תמורה לב.).

רבינו גרשום

[דתניא לה' לכהן. בגזל הגר מישתעי דדרשי' לקרא הכי אם {אין} לאיש גואל דהיינו גר דאין לו גואלים]: אשר יכפר בו עליו הוי אומר בכהן שבאותו משמר. שעובד ומקריב קרבנות הכתוב מדבר: נותנה למשמר שפגע בו יובל. שחל יובל ליכנס בתוך משמרו: [פגע בו בשבת. אם חל יובל ליכנס בשבת ובשבת עובדין שתי משמרות משמר היוצא ומשמר הנכנס לאיזה משמר הוא נותנה.: נותנה] למשמר היוצא. הואיל והוא העובד שהקריב תמידין אמש והיום בשחרית: [אחד יובל ואחד שביעית משמטין כאחד. כלומר ששמיטתן פוגעין זה בזה לפי ששנת מ"ט היא שביעית ושנת נ' היא יובל אלא שהיובל משמט בתחילה ובשביעית בסופה: אדרבה האי משום הכי הוא. כלומר טעמא מאי משמטין כאחד מפני שהשביעית משמטת בסופה לכספים ויובל בתחילתה אלא תריץ הכי במקום אלא תני מפני שהיובל בתחילה כו']: בשלמא שביעית משמטת בסופה. בהשמטת כספים מיירי דאי בהשמטת קרקע לענין זריעה וחרישה מתחילת שביעית משמטין: דכתיב מקץ שבע שנים. בסופה תעשה שמטה וזה דבר השמטה וגו': אלא יובל בתחלתה. ביום הכפורים חייל יובל והיאך משמטין כאחד והרי עשרה ימים הם בין סוף שביעית לתחלת היובל: [הא מני. כו'. ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה היא]: שמעה חזקיה בר בילוטי. לדא דאמר חייא בר אבין: אמרה קמיה דרבי אבהו. אמר ליה אמאי אמר נותנן לכל כהן שירצה וליקיש מטלטלין לקרקעות [דליתנן לכהן שבאותו משמר]: לאו תנאי. היא [דרבי יהודה ור' שמעון] לא מקישן ור' חייא סבר לה כמאן דלא מקיש: מתני': חרמי כהנים. שישראל מחרים לדעת שיבוא ליד כהן: אין להם פדיון. אלא יתנום לכהן דכתיב כל חרם בישראל לך יהיה: ר' יהודה בן בתירא אומר סתם חרמים. שלא הזכיר כהן: שחל החרם על קדשי קדשים ועל קדשים קלים. כיצד כדמפרש לקמן לא שיהא יכול להתפיס הן עצמן לשם חרם או לשם הקדש דהא אין הקדש חל על הקדשים אלא כדמפרש: מחרים אדם את קדשיו בין קדשי קדשים ובין קדשים קלים. אם נדר הם. שחייב באחריותן נותן דמיהם לכהנים מפני שהחרימן והן עצמן אינן לשם חרם אלא קרבן לשם חובתו ואם הם נדבה שאינו חייב באחריותן לא חשיבא כממונו ואין נותן לכהנים בשביל החרם אלא טובתה מה שהיה רוצה ישראל ליתן לכהן בשביל טובת הנאה שיקריבנה ויזכה בעורה. שור זה עולה לה' שאינו [ואע"ג] שאינו רשאי [שאינו חייב באחריותו] ואם אותו טובת הנאה היא שיש לו ישראל רוצה ליתן לכהן שיתן לו בשביל טובת הנאה וזו היא טובת הנאה: אף על פי שאינו רשאי. פירוש אחר אומדין כמה אדם רוצה ליתן בשור זה עולה ששור זה להעלותו אי משכח לבזוז יקנה אותה ואותה אחריות הדין עליו ונותן אותן דמים.

רוצה ליתן להמתנדב בשור זה שימתין לו שיתנו לו להעלותו עולה בזמן משמרתו כדי שיזכה בעורו כמו שאותו כהן היה נותן לו כך וכך יתן זה שהחרימו לכהנים והוא קדשי קדשים: [שאינו רשאי.] אינו חייב כלום. [כלומר] כיון שאינו חייב באחריותו אינו נותן דמי כולו אלא טובת הנאה כדאמרן: ובין קדשים קלים כיצד. הבכור שהוא ברשות ישראל בין תם ובין בעל מום מחרימין אותו כלומר שאינו חייב באחריותו אינו נותן אלא טובת הנאה טובת הנאה ולא דמי כולו וכיצד פודין אותו כלומר כיצד שמין טובת הנאתו אומדין כמה אדם מישראל רוצה ליתן בבכור זה לבעליו שיתננו לבן בתו כהן או לבן אחותו כהן כך יתן זה שהחרימו לכהנים:

הרא"ש ז"ל

הרא"ש ז"ל. וז"ל הר"י ז"ל בגליון וקרא דכל חרם לך יהיה מוקי בשפרש לכהנים, וקרא דלא יגאל פ"ה בחומש דאיירי בחרמי כהנים ע"כ: סתם חרמים לכהנים שנאמר כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו. תימה אמאי לא דריש ליה מדכתיב כל חרם בישראל לך יהיה, וי"ל משום דבהאי קרא כתיב בהדיא החרם לכהן משמע להו משום דאיירי בחרמי כהנים כו'. ... אלא ליתנו לכהן דכתיב כל חרם בישראל לך יהיה. הרא"ש ז"ל: שנאמר כשדה החרם לכהן תהיה. הר"ר ז"ל בגליון: א"כ למה נאמר כל חרם קדש קדשים. הקשה הר"ר אלחנן דבגמרא דרשינן מיניה דכל זמן שהן ברשות הבעלים הרי הם כהקדש לכל דבריהם ותירץ דמפשטיה דקרא דכתיב קדש קדשים שמעינן שהן כהקדש והך דרשה דריש מדכתיב לה' דמשמע דחלין על שהוא לה'. הרא"ש ז"ל: מחרים אדם כו'. עי' תוס' בכורות דף נ"ג ע"ב (ד"ה הקדש עולו): תוס' ד"ה אומדין כו' אע"פ שאינו רשאי. תוס' תמורה דף (לא) [לב ע"א] (ד"ה מקדישין):

[גוף הגמרא]

שדה היוצאה לכהנים ביובל נותנין (למי) [למשמר] שפגע בו יובל. האי מלתא אינו מן הברייתא אלא ממילתא דרבי חייא בר אבין אמר רב חסדא: **כמאן** דלא מקיש. וא"ת הא דאמרן לעיל בשלמא כהנים אין מחרימין דחרמים שלהם והלא שדה חרמים צריך ליתנם לכהן שבאותו משמר וא"כ אם החרים כהן שדהו אם אינו במשמרתו אמאי אינו צריך ליתנה לכהן שבאותו משמר וי"ל דלרווחא דמילתא אמר הכי שהרי אם החרים כהן שדהו אינו חרם דכתיב אחוזת עולם הוא להם ואע"ג דגבי לוים הוא דכתיב מסתמא לכהנים נמי הכי הוא ואם החרים הכהן מטלטלים למאן דמקיש פשיטא דאינו יכול להחרים ואפילו למאן דלא מקיש החרמים שלהן כדאמרן נותנו לכל כהן שירצה וניחא נמי הא דאמר לעיל ורבי שמעון בשלמא כהנים כדאמרי' ומשום מטלטלין הוא דאמר הכי אע"ג דאין מקיש מ"מ החרמים שלהם אבל בקרקעות אחוזת עולם דכתיב גבי לוים ה"ה לכהנים כן: **חרמי** כהנים. פי' חרמים (ליתן) הניתנים לכהנים אין להן פדיון כדכתיב (ויקרא כז) לא ימכר ולא יגאל וע"כ בחרמי כהנים איירי אע"ג דסתמא כתיב דאי בחרמי בדק הבית פשיטא דנפדין הן כדי לעשות מהן צרכי בדק הבית: **אומדין** כמה אדם רוצה ליתן בשור זה להעלותו עולה אע"פ שאינו רשאי. (ליתן) פירוש שאינו חייב כמו נושה דמתרגמינן רשיא כך פירש"י ולפ"ז אומר הרב רבי יעקב בר שמשון הא דאיתא בפ"ק דקדושין (דף לג. ושם) אין בעלי אומניות רשאין לעמוד בפני תלמידי חכמים בשעה שעוסקים במלאכתן מיירי אפילו בעסוקין במלאכתם ורשאין ר"ל חייבין כמו אע"פ שאינו רשאי דהכא ר"ל אע"פ שאינו חייב ואי מיירי במלאכת אחרים ניחא למימר רשאין ממש ט): **לבן** בתו או לבן אחותו כהן. ולא מצי למימר כ) לבן בנו או לבן אחיו דכיון דחזיא ליה הוי ליה ככהן המסייע בבית הגרנות כדאיתא בפ' עד כמה (בכורות כו:) וכן פירש"י:

לך יהיה החרים שדותיו נותנן לכהן שבאותו משמר שנאמר [1] כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו וגמר לכהן לכהן מגזל הגר והתם מנלן א) דתניא [2] לה' לכהן קנאו השם ונתנו לכהן שבאותו משמר אתה אומר לכהן שבאותו משמר או אינו אלא לכל כהן שירצה כשהוא אומר מלבד איל הכיפורים אשר יכפר בו עליו הרי א] בכהן שבאותו משמר הכתוב מדבר שדה ב) היוצאה לכהנים ביובל נותנה למשמר שפגע בו יובל איבעיא להו פגע בו בשבת מאי א"ר חייא ב] בר אמי משמיה דחולפנא נותנה למשמר היוצא אמר רב נחמן בר יצחק תניא [נמי הכי] נמצאת אתה אומר אחד יובל ואחד שביעית משמטין כאחד ב) אלא ג] ג) שיובל בתחילתו ג) והשמטה בסופה אדרבה משום הכי הואי ד] אימא מפני שהיובל כו' בשלמא שביעית בסופה דכתיב [3] מקץ שבע שנים תעשה שמטה אלא יובל בתחילתו ביום הכיפורים הוא דכתיב [4] ביום הכיפורים תעבירו שופר בכל ארצכם ג) הא מני ר' ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה היא דאמר ד) מר"ה הוא דחייל יובל שמעה חזקיה בר ה] בילוטו ואזל אמר קמיה דר' אבהו וליקיש מטלטלי לקרקעות לאו תנאי היא דאיכא דמקיש ואיכא דלא מקיש ו] כמ"ד לא מקשינן:

מתני' ז) ה) חרמי כהנים אין להם פדיון אלא ז] נותנים לכהנים כתרומה ו) ר' יהודה בן בתירא אומר סתם חרמים לבדק הבית שנאמר [5] כל חרם קדש קדשים הוא לה' וחכ"א י) סתם חרמים לכהנים שנאמר כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו א"כ למה נאמר כל חרם קדש קדשים הוא לה' שחל על קדשי קדשים ועל קדשים קלים ז) מחרים אדם את קדשיו בין קדשי קדשים בין קדשים קלים אם נדר נותן ח] דמיהן ואם נדבה נותן את טובתן ח) שור זה עולה אומדין כמה אדם רוצה ליתן בשור זה להעלותו עולה ט] אף על פי שאינו רשאי ט) הבכור בין תם בין בעל מום מחרימין אותו י) וכיצד פודים אותו אומדין כמה אדם רוצה ליתן בבכור זה ליתנו לבן בתו או לבן אחותו:

גמ'

לך יהיה. לאהרן קאמר ליה רחמנא וכל זרעו בכלל (א) : י] **האשם המושב לה' לכהן.** בגזל הגר הכתוב מדבר שהרי בישראל אין לך אדם יא] מישראל שאין לו גואלין אלא הגוזל את הגר ונשבע והודה ואחר כך מת יב] משלם קרן וחומש לכהן ואשם למזבח ואמרינן בפרק הגוזל בב"ק (דף קי.) האשם זה הקרן המושב זה החומש מלבד איל הכיפורים זה איל אשם שמביא על שבועת שקר שנשבע: **הרי בכהן שבאותו משמר.** דה"ק קרא שלכהן המכפר בו באיל הכפורים יהא קרן וחומש: **שדה היוצאה כו'.** רב חייא בר אבין קאמר לה: **פגע בו.** יובל בשבת דמשמרות מתחלפות וחל בו ו) יום הכיפורים בו ביום לאיזו יתן: **למשמר היוצא.** שברשותו התחיל היובל אמש: **א"ר נחמן בר יצחק תנ"ה.** דבתר התחלה אזלינן: **נמצאת אומר.** הואיל ושנת מ"ט התחיל שביעית ושנה של אחריה יובל: **אחד יובל ואחד שביעית משמטין כאחד.** ביום אחד שביעית משמטת הלואת כספים ויובל מכירת קרקעות אלא שהיובל כו': **אדרבה.** טעמא דשניהם משמטים ביום אחד מש"ה דשביעית בסופה יג] ויובל בתחילתו דהשתא אשתכח דבין [השמשות] של ערב שנת יובל נפקא שביעית והיא שעתא תרוייהו משמטין: **אלא.** תני הכי משמטין כאחד מפני שהיובל בתחילתו ושביעית בסופה: **דרבי** ישמעאל בפרק קמא דר"ה (דף ח:): **שמעה חזקיה בר בילוטי.** להא דרב חייא בר אבין: **וליקיש מטלטלין.** דחרם: **לקרקעות.** דחרם דהא איתקיש דכתיב ז) מכל אשר לו ומשדה אחוזתו ולימא דליתבו נמי מטלטלין לכהן שבאותו משמר: **לאו תנאי היא.** ר' יהודה ור"ש איפלגי לעיל [ע"א] בהא דרבי יהודה מקיש ור"ש לא מקיש: **מתני' חרמי כהנים.** חרמים שהחרימם כדי לתתם לכהן אין להם פדיון דכתיב (ויקרא כז) לא ימכר ולא יגאל אבל חרמי בדק הבית יש להם פדיון דאדעתא דהכי אחרמינהו דהא אין ראוי לבדק הבית אלא מעות: **שחל החרם על קדשי קדשים כו'.** כדמפרש מחרים אדם את קדשיו וכו' והיאך מוחרמים והלא אינו שלו אלא אם נדר הן דאמר הרי עלי עולה והפריש בהמה לנדרו ואחר כך החרימה הואיל והוא חייב באחריותה אם מתה או נגנבה נמצאת שלו היא והוא נותן כל דמיה לכהן ואת הבהמה יקריב לנדרו דהא ודאי אית ליה פדיון דלאו גופה יד] אחרם דלאו דידיה הוא: **ואם נדבה.** היא דאינו חייב באחריותה אם היתה מתה הא ודאי לא חייל חרם דלאו דידיה טו]: **אלא בכדי טובתה.** טובת הנאה שיש לו בה יתן לכהן כילד שור זה עולה והחרימו אומדין כמה אדם רוצה ליתן בשור זה להקריבו עולה שאינו חייב כלומר אדם שאינו חייב עולה אם ימצא בזול נוטלו להקריב דורון לקונו וכאותן דמים יתן זה שזו היא טובת הנאה שיש לו בה שהרי אם מתה או נגנבה אינו חייב באחריותה ומשהפרישה יצא ידי חובתו ומעתה אם תאבד אינו מפסיד אלא שלא הקריב דורון לקונו הרי שהפסיד העלאת עולה שאינו חייב. ואית ספרים דכתב בהן להעלות עולה שאינו רשאי והיא היא: טז] **רשאי.** לשון חייב. נושה (שמות כב) מתרגמינן רשיא: **וכילד פודין אותו.** דהבכור גופו אינו מוחרם שהרי אינו שלו אלא לכהן: **אלא אומדין כמה אדם.** מישראל רוצה ליתן לבעל הבית זה ליתן בכורו לבן בתו כהן או לבן אחותו ואותה טובת הנאה יתן בעל הבית זה לכהן בשביל החרם. ודוקא נקט בן בתו ובן אחותו כהן יז] דהביא דיהיב לה להך טובת הנאה יח] ליהוי ישראל אבל בן בנו כהן ובן אחיו כהן דהאי דיהיב לה להך טובת הנאה הוי כהן לא מצי יהיב ליה אגרא ואע"ג דלאו משום דידיה יהיב ליה כיון דלדידיה נמי חזי הבכור נראה ככהן המסייע בבית הגרנות לדוש ולזרות כדי שיתנו לו יט] תרומותיו בשכרו ואשתכח דלא שקיל בתורת תרומה אלא בתורת שכר והכי אמרינן בבכורות בפ' עד כמה (דף כו:):יח) **גמ' הרי הן להקדש.** ויש בהן מעילה:

הרי

גמ' תנו רבנן חרמי כהנים אין להן פדיון ונותנין לכהן א) חרמים כל זמן שהן בבית בעלים הרי הן כהקדש לכל דבריהן שנאמר 1כל חרם א] בישראל קדש קדשים הוא לה' נתנן לכהן הרי הן לכל דבריהן כחולין שנאמר 2כל חרם בישראל לך יהיה: ר' יהודה בן בתירא אומר סתם חרמים לבדק הבית כו': בשלמא רבנן כדקא מפרשי טעמייהו וטעמא דרבי יהודה בן בתירא אלא רבי יהודה בן בתירא האי כשדה החרם מאי עביד ליה מיבעיא ליה לכדתניא 3כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו ב) מה תלמוד לומר מנין ב לכהן שהקדיש שדה חרמו שלא יאמר הואיל ויוצאה לכהנים והרי היא תחת ידי תהא שלי ודין הוא בשל אחרים אני זוכה בשל עצמי לא כל שכן ת"ל כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו וכי מה למדנו משדה חרם מעתה ג הרי זה בא ללמד ונמצא למד מקיש שדה חרמו לשדה אחוזה של ישראל מה שדה אחוזה של ישראל יוצאה מתחת ידו ומתחלקת לכהנים אף שדה חרמו יוצאה מתחת ידו ומתחלקת לאחיו הכהנים ואידך מחרם החרם ואידך חרם החרם לא משמע ליה ורבי יהודה בן בתירא דחל על קדשי קדשים ועל קדשים קלים מנא ליה סבר ליה כרבי ישמעאל: אמר רב הלכה כרבי יהודה בן בתירא ורב שביק רבנן ועביד כרבי יהודה בן בתירא ברייתא איפכא תניא שביק מתני' ועביד כברייתא רב מתני' נמי איפכא תני מאי חזית דאפכת מתניתין מקמי ברייתא נפיך ברייתא מקמי מתני' רב גמריה גמיר אי הכי כרבי יהודה בן בתירא כרבנן מיבעי ליה הכי קאמר למאי דאפכיתו ותניתו ב] הלכה כרבי יהודה בן בתירא ההוא גברא דאחרמינהו לנכסיה בפומבדיתא אתא לקמיה דרב יהודה אמר ליה ס ג שקול ארבעה זוזי ואחיל עלייהו ושדינהו בנהרא ולישתרו לך אלמא קסבר סתם חרמים לבדק הבית כמאן כשמואל ד) דאמר ד הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחולל ה) אימר דאמר שמואל שחיללו לכתחלה מי אמר הני מילי בזמן שבית המקדש קיים ג] דאיכא פסידא ה אבל בזמן הזה אפי' לכתחלה אי הכי ו אפי' פרוטה נמי פרסומי מלתא אמר עולא אי הואי התם הוה יהיבנא כולהו לכהנים אלמא קסבר עולא ז סתם חרמים לכהנים מיתיבי ו) ח אין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג שנאמר 4עד שנת היובל יעבוד עמך ואין ט שדה ד] החרם נוהגת אלא בזמן שהיובל נוהג שנאמר 5ויצא ביובל ושב לאחוזתו ה] י אין בתי ערי חומה נוהגין אלא בזמן שהיובל נוהג שנאמר 6לא יצא ביובל ר"ש בן יוחי אומר אין שדה חרמין נוהגין אלא בזמן שהיובל נוהג שנאמר והיה השדה בצאתו ביובל קודש לה' כשדה החרם ר"ש בן אלעזר אומר כ אין גר תושב נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג אמר רב ביבי מ"ט אתיא טוב טוב כתיב הכא 7כי טוב לו עמך וכתיב התם 8בטוב לו לא תוננו לא קשיא הא במקרקעי הא במטלטלי והא מעשה דפומבדיתא במקרקעי נמי הוה מקרקעי דחוצה לארץ כמטלטלי דארץ ישראל דמי: מתני' רבי ישמעאל אומר כתוב אחד אומר תקדיש וכתוב אחד אומר ו] לא יקדיש א"א לומר תקדיש שהרי כבר נאמר לא יקדיש א"א לומר לא יקדיש שהרי כבר נאמר תקדיש הא כיצד מקדישו אתה הקדש עלוי ואי אתה ל מקדישו הקדש מזבח: גמ' ורבנן 9אל תקדיש מיבעי ליה ללאו תקדיש מיבעי ליה לכדתניא ז) מנין מ לנולד בכור בעדרו שמצוה להקדישו שנאמר 10הזכר תקדיש ורבי ישמעאל אי לא מקדיש ליה לא קדוש קדושתו מרחם ז] הוה וכיון דכי לא מקדיש ליה קדוש לא צריך ח] לאקדושיה:

הדרן עלך המקדיש שדהו

רש"י

הרי הן כחולין. כשאר ממונו של כהן: בשלמא רבנן. דמתניתין מפרשי טו] טעמא וקרא דרבי יהודה כדקתני א"כ למה נאמר כל חרם כו': שהקדיש שדה חרמו. שדה שהחרים ישראל והגיע לחלק כהן י] שדה שלא יאמר הואיל וכשיגיע יובל אם לא אפדנה אני מיד גזבר ויגאלנה אחר תתחלק לכהנים ביובל כדין מקדיש שדה אחוזה דהא שדה חרם לגבי כהן אחוזה היא כדכתיב כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו א) ועכשיו שאני מוחזק בה תהא שלי שהרי דין הוא בשל אחרים אני זוכה אם היה ישראל מקדיש שדה אחוזתו כשיגיע יובל תתחלק לי בשל עצמי לא כל שכן: תלמוד לומר כשדה החרם כו'. יא] דהאי קרא במקדיש שדה אחוזה כתיב: מה למדנו משדה החרם. על שדה אחוזה כו' מה שדה אחוזה שהקדיש ישראל וגאלה אחד מן הכהנים תצא מידו ביובל ותתחלק לכל בני המשמר כדאמר בפירקין דלעיל ט) אחוזתו א) שלו ואין זו שלו אף שדה חרמו כו': סבר לה כרבי ישמעאל. דמפיק לה במתניתין ב) יב] מיקדיש ולא תקדיש: הלכה כר' יהודה בן בתירא. דסתם חרמים לבדק הבית: ברייתא איפכא תניא. דרבנן אמרי לבדק הבית ורבי יהודה לכהנים: רב גמריה גמיר. מרביה דרביה אגמריה דמתני' משבשתא היא: ושדינהו. לד' זוזי בנהרא דהקדש הן לבדק הבית דאי לכהן לית להו פדיון ולכהן בעי מיתבינהו: בזמן הזה. דליכא בית וליכא פסידא אלא איסורא הוא יג] דרביעא עלייהו אפילו לכתחלה נמי: אין עבד עברי נוהג. דאינו נמכר בזמן הזה: ואין שדה אחוזה. דין שדה אחוזה שתהא נגאלת בגירוע אלא אם ירצה הלוקח להחזירה לו בדמים שירצה מחזיר ואם לאו אין כופין אותו וכן דין מקדיש שדה אחוזה בזמן הבית ואין היובל נוהג כגון משגלו שבט ראובן וגד שבטלו היובלות י) אין נגאלת אלא בשויה: אין בתי ערי חומה נוהגין. דלא כייפינן ליה ללוקח אם בא מוכר לגאלה אפילו בתוך שנה: אין גר תושב נוהג. שיהא ישראל מצווה להחיותו. גר תושב שקיבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים ואוכל נבילות: כתיב. בעבד עברי כי טוב לו עמך וכתיב בגר תושב יא) עמך ישב וגו' דלא תסגיר עבד אל אדוניו בגר תושב משתעי דהכי מוקמינן לה במסכת גיטין בפ' השולח גט (דף מה.) וכתיב בתריה עמך ישב בקרבך וגו'. מכל מקום לתרוייהו קשיא דקתני אין שדה חרמים נוהג אלא בזמן יובל: מקרקעי. אין נוהגין כדכתיב בצאתו ביובל כשדה החרם: מתני' כתוב אחד אומר תקדיש. גבי בכור דכתיב כל הבכור [וגו'] תקדיש (דברים טו): וכתוב אחד אומר יד] לא יקדיש. אך בכור אשר יבוכר לה' בבהמה לא יקדיש איש אותו וגו' (ויקרא כז): הקדש עילוי. להעלותו בדמים ויתן טובת הנאתו לכהן: ואי אתה מקדישו הקדש מזבח. שיהא שם זבח אחר חל עליו: גמ' ורבנן. דנפקא להו הך דרשא (לעיל כח:) מכל חרם קדש קדשים [ויקרא כז]: אל תקדיש מיבעי ליה ללאו. שאם מתפיסו לשם זבח אחר עובר בלאו: שמצוה להקדישו. לשם בכור ואף על פי שהוא קדוש מאליו: ורבי ישמעאל. אמר לך אי לא מקדיש ליה לא קדיש בתמיה: לא צריך לאקדושיה. ולית ליה לרבי ישמעאל הך דרשא:

הדרן עלך המקדיש שדהו

תוספות

שקול ד' זוזי ואחיל עלייהו ושדינהו בנהרא ולישתרי לך. ואם תאמר והא אמר בפרק קמא דע"ז (דף יג. ושם) אין מקדישין ואין מחרימין ואין מעריכין בזמן הזה ואם הקדיש והחרים והעריך בהמה תעקר פירות וכלים ירקבו והכא בזמן הזה איירי כדמסיק הכא ואמאי לא אמרי' ירקבו וי"ל דדוקא במטלטלין קאמר דירקבו דלא אתי בהו לידי תקלה אם ממתינים עד שירקבו והכא במקרקעי איירי דאם ימתין טו] (לאו) אתי לידי תקלה והכי נמי איתא בסמוך דאמר והא מעשה דפומבדיתא מקרקעי היה: הקדש עלוי. פי' להעלותו בדמים ליתן טובת הנאה לכהן:

הדרן עלך המקדיש שדהו

מסורת הש"ס

א) [בכורות לב.], ב) [לקמן לד.], ג) [פסחים כה: וש"נ], ד) בכורות כה. נ: ב"מ נז. קדושין יא: מעילה יד: תמורה כז:, ה) [בכורות כה. מעילה יד:], ו) [קדושין סט. גיטין סה.], ז) [נדרים יג. ע"ש], ח) [ויקרא כז], ט) [דף כה:], י) [לקמן לב:], יא) [דברים כג],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מה למדנו וכו' אחוזתו אחוזתו שלו: (ב) ד"ה סבר וכו' במתני' בסמוך מתקדיש ולא תקדיש:

מוסף רש"י

לך יהיה. ברשות כהן הן כשאר ממונו (בכורות לב.). מה תלמוד לומר. כשדה החרם, מה בא שדה החרם ללמד על שדה היוצאת לכהנים ביובל (לקמן לד.). שדה חרמו. שדה שהחרים ישראל והגיע לחלקו (שם). הואיל ויוצאה לכהנים. אם לא יגאלנה, שהרי היא שלו כשדה אחוזה ועכשיו הרי היא תחת ידי כו' (שם). בשל אחרים אני זוכה. אם היה שדה אחוזת ישראל יוצאה לכהנים ביובל היה לי חלק בה (שם). מה שדה אחוזה של ישראל. אם גאלה כהן מיד הקדש יוצאה מידו ביובל ומתחלקת לכל אחיו הכהנים, כדאמר באידך פירקא בפרק אין מקדישין (לעיל כה:) אף זו כו' (לקמן לד.). שחיללו על שוה פרוטה מחולל. דאין אונאה להקדש, דכתיב איש את אחיו, ואשמועינן שמואל דכי היכי דלימעיט מאונאה אימעיט נמי מביטול מקח (קדושין יא:) כדאמרן דלימעוט מאונאה, וטעות נמי ליכא למימר דמאן טעה (ב"מ נז.). אלא בזמן שהיובל נוהג. דבעינן ואיש אל משפחתו תשובו (גיטין סה.) דמאי למקרי ביה עד שנת היובל יעבוד עמך (קדושין סט.). הקדש עלוי. ונותן להקדש כפי טובת הנאה שבו (דברים טו יט). שמצוה להקדישו. שמצוה לומר הרי אתה קדוש לבכורה (שם).

הדרן עלך המקדיש שדהו

שינויי נוסחאות

א] בקרא לא כתיבא, ב] ותניתו רבי יהודה בן בתירא הלכה כר"י ב"ב (ש"מ), ג] קיים משום פסידא דהקדש (ש"מ), ד] נ"ל אחוזה וכ"ה בילקוט רמז תרס"ח (גליון וכ"ה בש"מ), ה] ואין בתי ערי חומה (ש"מ), ו] אומר אל תקדיש כו' שהרי כבר נאמר אל תקדיש א"א לומר אל תקדיש שהרי (ש"מ), ז] מרחם הוא וכיון (ש"מ), ח] לאקדושיה ורבי ישמעאל האי כל חרם קדש קדשים מאי עביד ליה סבר ליה כר"י בן בתירא (ש"מ), ט] מפרשי שלא (תיבת שדה נמחק) (ש"מ), י] כהן זה (ש"מ), יא] כי יהא קרא (ש"מ), יב] גירסת צ"ק מתקדיש ולא יקדיש, יג] דרביעא עלייהו (ש"מ), יד] ולא יקדיש (ש"מ), טו] צ"ק מ"ז ובדפו"י ימתין להו.

רבינו גרשום

גמ' הרי הן כהקדש לכל דבריהן. שאסורין בהנאה ומועלין בהן: לך יהיה הרי הן לכהן כחולין לכל דבר ויקדש בהן את האשה ואין בהן מעילה: [בשלמא רבנן. דאמרי לכהן כדקא מפרשי טעמא דידהו דכתיב לך יהיה וקרא דר' יהודה בן בתירא לדרשא]: אלא לרבי יהודה בן בתירא כשדה החרם למאי אתא. ולחרמי כהנים

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פ"ו מהלכות ערכין הלכה ד:

כג ב מיי' (פ"ד שם הלכה כג) [פ"ו שם הלכה ו]:

ג [מיי' פ"ח שם הל"ח וברא"ש ולח"מ]:

כד ד מיי' שם פ"ז הלכה ח [וברב אלפס ע"ז פרק א דף שלג]:

כה ה ו מיי' שם פ"ח הלכה י [טוש"ע י"ד סימן רלד סעיף ו]:

כו ז מיי' שם פ"ו הלכה א ועי' בכ"מ וברש"ק שהאריך:

כז ח מיי' פ"י מהלכות שמטה הלכה ט [ופ"א מהל' עבדים הל"י טוש"ע י"ד סי' רסז סעי' יד]:

ט י מיי' הל' שמיטה שם:

כ מיי' שם [ופ"י מהל' ע"ז הל"ו ופי"ד מהל' איסורי ביאה הל"ח]:

כח ל מיי' פ"ד מהלכות תמורה הלכה יא:

כט מ מיי' פ"א מהלכות בכורות הלכה ד:

תורה אור השלם

1. אַךְ כָּל חֵרֶם אֲשֶׁר יַחֲרִם אִישׁ לַייָ מִכָּל אֲשֶׁר לוֹ מֵאָדָם וּבְהֵמָה וּמִשְּׂדֵה אֲחֻזָּתוֹ לֹא יִמָּכֵר וְלֹא יִגָּאֵל כָּל חֵרֶם קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא לַייָ: ויקרא כז כח
2. כָּל חֵרֶם בְּיִשְׂרָאֵל לְךָ יִהְיֶה: במדבר יח יד
3. וְהָיָה הַשָּׂדֶה בְּצֵאתוֹ בַיֹּבֵל קֹדֶשׁ לַייָ כִּשְׂדֵה הַחֵרֶם לַכֹּהֵן תִּהְיֶה אֲחֻזָּתוֹ: ויקרא כז כא
4. כְּשָׂכִיר כְּתוֹשָׁב יִהְיֶה עִמָּךְ עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל יַעֲבֹד עִמָּךְ: ויקרא כה מ
5. וְאִם לֹא מָצְאָה יָדוֹ דֵּי הָשִׁיב לוֹ וְהָיָה מִמְכָּרוֹ בְּיַד הַקֹּנֶה אֹתוֹ עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל וְיָצָא בַּיֹּבֵל וְשָׁב לַאֲחֻזָּתוֹ: ויקרא כה כח
6. וְאִם לֹא יִגָּאֵל עַד מְלֹאת לוֹ שָׁנָה תְמִימָה וְקָם הַבַּיִת אֲשֶׁר בָּעִיר אֲשֶׁר לוֹ חֹמָה לַצְּמִיתֻת לַקֹּנֶה אֹתוֹ לְדֹרֹתָיו לֹא יֵצֵא בַּיֹּבֵל: ויקרא כה ל
7. וְהָיָה כִּי יֹאמַר אֵלֶיךָ לֹא אֵצֵא מֵעִמָּךְ כִּי אֲהֵבְךָ וְאֶת בֵּיתֶךָ כִּי טוֹב לוֹ עִמָּךְ: דברים טו טז
8. עִמְּךָ יֵשֵׁב בְּקִרְבְּךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ בַּטּוֹב לוֹ לֹא תּוֹנֶנּוּ: דברים כג יז
9. אַךְ בְּכוֹר אֲשֶׁר יְבֻכַּר לַייָ בִּבְהֵמָה לֹא יַקְדִּישׁ אִישׁ אֹתוֹ אִם שׁוֹר אִם שֶׂה לַייָ הוּא: ויקרא כז כו
10. כָּל הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יִוָּלֵד בִּבְקָרְךָ וּבְצֹאנְךָ הַזָּכָר תַּקְדִּישׁ לַייָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד בִּבְכֹר שׁוֹרֶךָ וְלֹא תָגֹז בְּכוֹר צֹאנֶךָ: דברים טו יט

גליון הש"ס

גמ' שקול ארבעה זוזי. ע' יומא דף נה ע"ב תוס' ד"ה ונגרול:

רבינו גרשום (המשך)

הכי קאמר. לדידי האי דאמריתו משמיה דר' יהודה גמירנא לה משמא דרבנן לדידכו מאי דאפכיתו ותניתו בר' יהודה דלבדק הבית הלכה כר' יהודה]: ושדינהו בנהרא דלישתרי לך. משום דקסבר סתם חרמים לבדק הבית וכיון דליכא בהמ"ק ליכא ליה תקנה אלא בפדיון ולמישדיי בנהרא: [הני מילי בזמן שבהמ"ק קיים. לא הוה שרי למפרקה לכתחלה אלא בשוויוה משום פסידא דהקדש]: משום פרסומי מלתא. דבת פדייה היא הוא דאצטריכא ד' זוזי דחשיבי אבל

א) דיבור זה כנראה מקומו לעיל במשנה אך בכ"י נכתב כאן.

שיטה מקובצת

המוכר א את שדהו בשעת היובל אינו מותר לגאול פחות משתי שנים שנאמר 1 במספר שני תבואות ימכר לך א) היתה שנת ב שדפון וירקון או שנת שביעית אינו עולה א] מן המנין נרה ג או הובירה עולה לו מן המנין רבי ב] אליעזר אומר ד מכרה לו לפני ראש השנה והיא מליאה פירות הרי זה אוכל ממנה שלש תבואות בשתי שנים:

גמ' המוכר שדהו בשעת היובל וכו' אינו גואל לא קתני אלא אינו מותר לגאול אלמא ג] קסבר איסורא נמי איכא דאפילו קרקושי זוזי נמי אסור ולא מיבעיא מוכר דקאי בעשה דכתיב במספר שני תבואות ימכר לך אלא ה אפילו לוקח נמי קאי בעשה דבעינן שנים תקנה וליכא ב) איתמר המוכר שדהו בשנת היובל עצמה רב אמר מכורה ויוצאה ושמואל ו אמר אינה מכורה כל עיקר מאי טעמא דשמואל קל וחומר ג) ומה מכורה כבר יוצאה ד] שאינה מכורה אינו דין שלא תימכר ולרב לא אמרינן קל וחומר כי ה"ג ד) והתניא ז יכול ימכור אדם את בתו כשהיא נערה אמרת קל וחומר ומה מכורה כבר יוצאה עכשיו שאינה מכורה אינו דין שלא תימכר התם לא הדרא מיזדבנא הכא הדרא מיזדבנא מיתיבי אחר היובל שנים תקנה מלמד שמוכרין סמוך ליובל מופלג מן היובל מנין ת"ל 2 לפי רוב השנים ולפי מעוט השנים ובשנת היובל עצמה לא ימכור ואם מכר אינה מכורה אמר לך רב אינה מכורה למספר שני תבואות אבל מכורה היא ויוצאה ואי איזדבוני מיזבנה תיקום ברשותיה עד בתר יובל ובתר יובל ניכליה שני תבואות וניהדרה מי לא תניא אכלה ח שנה אחת לפני היובל משלימין לו שנה אחרת אחר היובל התם נחית לאכילה הכא לא נחית לאכילה ה) אמר רב ענן שמעית מיניה דמר שמואל תרתי חדא ה] הך ואידך ו) ט המוכר עבדו לעובד כוכבים או ו] בחוצה לארץ יצא לחירות חדא הדרי זביני וחדא לא הדרי זביני ולא ידענא הי ז] מיניה אמר רב יוסף ניחזי אנן מדתניא ח] בברייתא המוכר עבדו ט] בחו"ל יצא לחירות וצריך גט שיחרור מרבו שני ש"מ י] מדקרי ליה לשני רבו אלמא לא הדרי זביני וכי קאמר שמואל הכא י אינה מכורה יא] ומעות חוזרין ורב

המוכר. בשעת היובל. בזמן שהיובל נוהג: **פחות משתי שנים.** אבל לאחר שתי שנים אם רוצה לפדותה פודה בעל כרחו של לוקח ונותן לו לפי מה שמכרה כדכתיב (ויקרא כה) וחשב את שני ממכרו שמחשב כמה שנים משמכרה עד היובל ומחלק הדמים לפי השנים כגון אם מכרה קודם היובל עשר שנים בעשר ליטרין נמצא שמכר פירות של כל שנה ושנה (א) בליטרא שהרי סתם מכירה אינה אלא עד היובל הלכך אם שהתה ביד לוקח ה' שנים ואח"כ בא מוכר לגאלה מנכה לו לוקח ה' ליטרין ליטרא לכל שנה שאכלה שכך עלה חשבון כשיוצא יב] מתחילה: **אינו עולה מן המנין.** השתי שנים דהא שני תבואות כתיב שתי שנים הראויין לתבואה תשהה ביד לוקח אבל היתה שנה הראויה לתבואה ונרה ולא זרעה או הובירה שהניחה בורה שאפי' ניר לא עשה בה איהו אפסיד אנפשיה ועולה לו במנין שתי השנים: **שלש תבואות.** אותה יג] העומדת בה בשעת קנייה ושתי תבואות בשתי שנים שתהא בידו: **גמ' אינו גואל לא קתני.** דליהוי משמע אינו דין שיכופו את הלוקח להחזיר לו בפדיון בפחות משתי שנים: **דאפילו קרקושי** יד] **נמי אסור.** למוכר להראות זוזין ללוקח כדי שייטב בעיניו להחזירה לו: **שנים תקנה.** טו] במספר שנים אחר היובל תקנה דמשמע שתהא קנויה לו שתי שנים ואי מהדר ליה מקמי הכי עובר בעשה: **מכורה ויוצאה.** ביובל וזה הלוקח איבד מעותיו: **אינה מכורה.** כל עיקר והמעות חוזרין: **מכורה כבר.** קודם היובל (ב): אמה העברייה יוצאה בסימני נערות כדתניא (קדושין דף ד.) ויצאה חנם ז) אלו ימי נערות: **התם.** בתו שמכר בקטנותה ויצאה בת חורין בסימני נערות לא הדרא ומזדבנא לעולם כדאמרינן טז] (קדושין דף יח.) ואין אדם מוכר בתו לשפחות אחר שפחות דנפקא לן מבבגדו בה ח) כיון שבגד בה שמכרה לשפחות שוב אינו יכול למוכרה הלכך יציאה גמורה היא ואיכא למימר ק"ו דהאי יז] מוזדין לה בימי נערות דאינה מכורה אבל שדה היוצאה לבעלים ביובל הדרא ומזדבנא לאחר היובל אם ירצה הלכך בשנת היובל נמי רשאי למוכרה ויוצאה לו בחנם: **אחר היובל.** משמע אחר היובל מיד: **שנים תקנה.** שאם תקנה שדה תהא בידך שתי שנים בעל כרחו של מוכר ואפילו הוא רוצה לפדותה: **לפי רוב השנים.** שיהיה עד היובל תרבה מקנתו תמכרנה ביוקר שהרי עד היובל תהא קנויה לו אם לא יפדנה ולפי מעוט השנים תמכרנה בזול כדי שלא תונה את חבירך. ושמעינן מהנך קראי דמוכרין בין בסמוך ליובל יח] שעבר בין מופלג ממנו כמה שנים: **למספר שני תבואות.** שלא תשהה ביד הלוקח כלום שהרי באותה שנה עצמה לקחה מידו אבל מכורה היא לכך שיאבד מעותיו: ופרכי' **ואי אזדבוני מזדבנא.** יט] לאחר שתי שנים ליהדרה בחנם בשביל יובל שעבר עליה מי לא תניא וכו': **נחית לאכילה.** שהרי קודם היובל התחיל לאוכלה הלכך כ] מקיימינא ליה קרא כדכתיב שני תבואות אבל הקונה בשנת היובל לא נחית לאכילה: **חדא הא.** דאמר שמואל אינה מכורה כל עיקר: **יצא לחירות.** דהמוכר עבדו לעובד כוכבים קונסין אותו לפדותו ויפטרנו לחירות משום דאפקעיה ממצות וכן המוכר עבדו אפי' לישראל בחוצה לארץ יצא לחירות: **חדא הדרי זביני.** כא] מחדא מהנך תרתי שמעית מיניה דמר שמואל שהמקח בטל והמעות חוזרין או כב] מהך דהמוכר שדהו בשנת היובל עצמה או מהך כב] דהמוכר עבדו לישראל בחוצה לארץ: **וחדא לא הדרי זביני.** אלא הלוקח מפסיד המעות ולא ידענא בהי מינייהו המקח בטל. ואי קשיא פשיטא כג] דמהך דהמוכר שדהו בשנת היובל קאמר שמואל דהמקח בטל והמעות חוזרין דאם מעות אבודין מאי איכא בין רב לשמואל איכא בינייהו אי שמיט לוקח כד] וקצץ אילנות שהיו בה לרב דאמר מכורה היא שדה הדרא כה] ואילנות דקץ קץ לשמואל דאמר אינה מכורה ומעות מתנה הדרי אילנות ואע"ג דלוקח לא שקל זוזי אי נמי כגון שמכר עמה מטלטלין והחזיק לוקח בקרקעות ולא משך המטלטלין דקיימא לן (קידושין כו.) נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף בשטר ובחזקה ואין צריך משיכה לרב דאמר מכורה ויוצאה שדה הדרא ומטלטלין מיקנו לשמואל דאמר אינה מכורה ומעות מתנה לא מיקנו מטלטלי דחזקה דקרקע לא הויא חזקה: **אלמא לא הדרא זביני.** והלוקח מפסיד וכיון דבההיא חזינן דלא הדרי זביני ודאי כי אמר שמואל בהא אינה מכורה ומעות חוזרין:
ורב

המוכר. היתה שנת שדפון וירקון או שביעית אינה עולה לו מן המנין. בפ' המקבל (ב"מ דף קו.) מפרש שהשדפון וירקון הוה נמי כמו כן בכל העולם דאי כו] השדפון באגא בהכי לא תנן כז] דעולה לו מן המנין דיקא נמי דקתני דומיא דשביעית שאסור לזרוע בו כח] (בכל העולם): **נרה או** הובירה עולה לו מן המנין. בגמרא מפרש אמאי תנא נרה כיון דתנא הובירה דעולה כ"ש נרה והוה מצי למימר לא זו אף זו קתני: **התם לא** הדרא ומזבנא. פי' רש"י בתו שמכרה בקטנותה ויצאה בת חורין בסימני נערות לא הדרא ומזבנא כדאמר בקדושין (דף יח. ושם) דאין אדם מוכר בתו לשפחות אחר שפחות כדנפקא לן מבבגדו בה כיון שבגד בה שמכרה לשפחות שוב אינו יכול למוכרה הלכך יציאה גמורה היא ואיכא למימר ק"ו עכ"ל ול"נ דהא פלוגתא דתנאי היא התם לכך פירש ר"י דאפי' למ"ד בעלמא דאדם מוכר בתו לשפחות אחר שפחות היכא דהביאה סימנים מיהא [מודה דלא מזדבנא] איכא ק"ו (דלא מזדבנא) מיהו ק"ק גבי מוכר שדהו נמי אתיא מהאי ק"ו דלא תימכר עוד מיהו יש לחלק דלא דמיא לק"ו דבתו כיון שבאו לה סימני נערות כט] לא יפרקו עוד מעליה אבל מוכר שדהו בשעת היובל אין הק"ו טוב כל כך כמו גבי מוכר בתו שהרי היובל יעבור ויהיה כבתחלה ועוד יש לפרש כמו שפרש"י לפי שאין אדם מוכר בתו לשפחות אחר שפחות ואע"ג דפליגי בה תנאי מיהו קיימא לן כר"ש דסבירא ליה התם דאסור למכור: **ולא ידענא** הי מינייהו המקח בטל. ואי קשיא פשיטא דאהך דהמוכר שדהו בשנת היובל קאמר שמואל דהמקח בטל ומעות חוזרים דאי מעות אבודין

עין משפט
נר מצוה

א א מיי' פי"א מהל' שמטה ויובל הלכה ט:
ב ב מיי' שם הלכה י:
ג ג מיי' שם הלכה יא:
ד ד מיי' שם הלכה ו:
ה ה מיי' שם הלכה יט:
ו ו מיי' שם הלכה יא:
ז ז מיי' פ"ד מהלכות עבדים הלכה א:
ח ח מיי' פי"א מהלכות שמטה הלכה יב:
ט ט מיי' פ"ח מהלכות עבדים הלכה [א] ו [טוש"ע י"ד סי' רסז סעי' פ פב]:
י י מיי' פי"א מהלכות שמטה הלכה יא:

מוסף רש"י

מכורה ויוצאה. לבעלים מיד וזה הפסיד מעותיו (גיטין מד:). **אינה מכורה כל עיקר.** והמעות חוזרין (לעיל ג:). **יכול ימכור כו' ומה מכורה כבר יוצאה.** עכשיו כיון שהגיע ימי נערות, כדאמרינן (קדושין ד.) ויצאה חנם אלו ימי נערות (נדרים עו.). **אינו דין שלא תימכר.** לאחר כשהיא נערה מהאי טעמא, שאם מכורה כבר יוצאה עכשיו (שם). **יצא לחירות.** אם ברח מן העכו"ם או שקנסוהו ב"ד לפדותו וכשיפדנו לא ישתעבד לו וקנס חכמים הוא הואיל והפקיעו מן המצות, וכן לחו"ל יצא לחירות מפני שהוציאו מארץ לחו"ל (גיטין מג:). **חדא הדרי זביני.** בחדא אמר דהדרי זביני וחוזרות המעות ללוקח (שם מד:). **וחדא לא הדרי.** אלא איבד הלוקח מעותיו (שם). **ולא ידענא הי מיניה.** וא"ת אי לשמואל במוכר שדהו לא הדרי זביני ואיבד מעותיו, במאי פליג עליה דרב, דהא לרב נמי לא הדרה דקאמר מכורה ויוצאה, ודאי פליגי, דאילו לרב המכר מכר ואם קנו עמה נכסים שאין להן אחריות נקנין עמה במכירה זו בלא משיכה, ולשמואל אינו מכר והמעות מתנה נינהו ואין נכסים שאין להן אחריות נקנין עמה במכירה זו בלא משיכה ויכולין לחזור בהן ומעות המטלטלין חוזרין ומעות הקרקע מתנה, דאדם יודע שאין מכר שדה בשנת היובל וגמר ונתן מעות לשם מתנה (גיטין מד:). **אלמא לא הדרי זביני.** ואיבד מעותיו, [illegible] (שם).

שינויי נוסחאות

א] עולה לו מן (ש"מ), ב] רבי אלעזר אומר (ש"מ), ג] אלמא איסורא [illegible] (ש"מ), ד] יוצאה עכשיו שאינה (ש"מ), ה] [illegible] (ש"מ), ו] צ"ל לחוצה, ז] הי מינייהו (ש"מ), ח] תניא בברייתא (ש"מ), ט] צ"ל לחו"ל, י] ש"מ קנייה רבו שני ולא הדרי זביני (ש"מ), יא] מכורה אינה מכורה ומעות (ש"מ), יב] כשיוצאה מתחת ידו [illegible], יג] אותה התבואה העומדת (ש"מ), יד] קרקושי זוזי נמי (ש"מ), טו] תקנה דכתיב במספר (ש"מ), טז] כדאמרינן בקדושין (דף יח.) דאין אדם (ש"מ), יז] [illegible] (ש"מ), יח] ליובל [illegible] (ש"מ), יט] [illegible] (ש"מ), כ] הלכך מקיימינן (ש"מ), כא] אחדא רש"ש, כב] אהך רש"ש, כג] דאהך רש"ש, כד] וקצץ רש"ש, כה] הדרא בעינא ואילנות (ש"מ), כו] דאי אשתדוף רובא באגא בהכי (ש"מ), כז] גי' צ"ק דאינו עולה, כח] צ"ק מ"ז, כט] נערות שוב לא יפסקו עוד (ש"מ).

מסורת הש"ס

א) ב"מ קו., ב) גיטין מד:, ג) [לעיל כז.], ד) נדרים עו., ה) [גיטין מד:], ו) [שם מג.], ז) [שמות כא], ח) [שם],

תורה אור השלם

1. בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחַר הַיּוֹבֵל תִּקְנֶה מֵאֵת עֲמִיתֶךָ בְּמִסְפַּר שְׁנֵי תְבוּאֹת יִמְכָּר לָךְ: ויקרא כה טו

2. לְפִי רֹב הַשָּׁנִים תַּרְבֶּה מִקְנָתוֹ וּלְפִי מְעֹט הַשָּׁנִים תַּמְעִיט מִקְנָתוֹ כִּי מִסְפַּר תְּבוּאֹת הוּא מֹכֵר לָךְ: ויקרא כה טז

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה פחות וכו' שנה ושנה בעד ליטרא: (ב) ד"ה מכורה וכו' היובל הס"ד ואח"כ מ"ה יוצאה עכשיו דאמה העברייה:

גליון הש"ס

גמ' שאינה מכורה. עיין מכות דף יא ע"ב תוס' ד"ה אמר אביי:

רבינו גרשום

[בשעת היובל. בזמן שהיובל נוהג: **אין מותר ליגאל.** שדהו מיד הלוקח עד לאחר ב' שנים למכירתו: **שנא' במספר שני תבואות ימכר לך.** כלומר שתהא ברשות הלוקח ב' שנים (ואם){או} יותר וכשהוא גואלה מחשב הדמים שנתן לו הלוקח בשביל השדה כנגד השנים שמשעת המכירה ועד היובל וכמה שמגיע לכל השנה מן הדמים כן ינכה לו הלוקח למוכר לפי השנים שהיתה ברשות הלוקח שנאמר וחשב המוכר את שני ממכרו שהיתה ברשות הלוקח ולפיהן ינכה מדמי גאולתו לפי חשבון דמי השנים ויחזור לו המותר מן הדמים ויקבל שדהו דכתיב והשיב את העודף לאיש אשר מכר לו ושב לאחוזתו]: **היו** אותן שתי שנים שהיתה ביד הלוקח **שנת שדפון וירקון** שלא גדלה התבואה **או** היתה שנה אחת מהן **שביעית אינה עולה לו מן המנין** ממנין שני תבואות אלא צריך להניחה עוד ברשותו ב' שנים הראויות לזריעה ולתבואה והא דאמרן דאינו עולה לו מן המנין הני מילי באונס בידי שמים כה"ג אבל אם פשע בה שלא זרע א) עולה לו מן המנין של שתי שנים אע"ג דלא הוה בהן תבואות ורשאי המוכר לגואלה לאלתר לסוף שתי שנים: **[ר' אלעזר אמר.** פעמים שיאכל הלוקח שלש תבואות בב' שנים כיצד אם **מכרה** לו מלאה פירות לפני ר"ה הרי זה אוכל אותן פירות העומדות ולסוף שנה זו הנכנסת תבואה אחרת ולשנה השנית תבואה שלישית: **גמ': אלמא. דאיסורא נמי איכא** אם יגאלנה קודם השלמת ב' שנים **דאפי']** קרקושי זוזי **[נמי אסיר]** כלומר שאסור לו למוכר אפי' להראות הזוזים השמורים לצורך הפדיון להראותם ללוקח בתוך אותם שתי שנים שזיכתה לו תורה שתהא ברשותו: **אפי'** לוקח נמי. אם יפייס לו שיגאלנה בתוך אותן שתי שנים: **קאי בעשה.** אם יקבל הדמים: **דבעינן שנים תקנה.** ב' שנים שלימים וליכא: **רב אמר מכורה.** דלא הדרי זוזי: **ויוצא.** שחוזרת לו ביובל: **שמואל אמר אינה מכורה כל עיקר.** דאפי' הדמים חוזרין לו: **שאינה מכורה.** שבשנת היובל אינה מכורה שחוזרת לבעלים **אינו דין שלא** תמכר כלל שהמעות חוזרין: [ולרב לית ליה ק"ו. **ולרב לא אמרינן ק"ו כי האי גוונא והתניא יכול ימכור כו']** ומה מכורה כבר. כשהיא קטנה **יוצאה** בשעת נערות דקונה עצמה בסימנין ג): **שאינה מכורה.** בשעת נערות אינו דין שלא תמכר שהמעות חוזרין אלמא אמרינן ק"ו כי האי גוונא: **התם.** בבתו נערה משום הכי אמרינן ק"ו שאינה נמכרת כלל: **דלא הדרא ומיזדבנא.** כלל שוב לעולם מאחר שהיא נערה:

הכא. במוכר שדהו בשנת היובל כיון דאחר היובל מצי למהדר ומזדבנא מכירה גמורה משום הכי בשנת היובל [נמי] מכורה ויוצאה לא הדרי זוזי ולא אמרינן [הכא] ק"ו: **אחר היובל שנים תקנה.** היינו דכתיב במספר שנים אחר היובל תקנה: **מלמד שמוכרין.** לאלתר מיד אחר היובל) לשני תבואות לב' שנים: **מופלג מן היובל מנין.** שמוכרין נמי ברחוק מן היובל כמו עשר [שנים לאחר היובל] או עשרים שנים לאחר היובל: **ת"ל לפי רוב השנים.** [ולפי מעוט השנים. לפי] רוב השנים היינו שמכרה סמוך ליובל שיש לו עוד שנים רבות עד היובל: **ולפי מעוט השנים.** כלומר שמכרה מופלג מן היובל שלא נשארו אלא מעט שנים עד [שנת] היובל: **[אמר לך רב אינה מכורה.** בשנת היובל לענין מספר שני תבואות שיהא יכול הלוקח לתופשה שתי שנים: **אבל מכורה היא** דלא הדרי זביני **ויוצאה ביובל: ואי איזדבוני מזדבנא.** כדקאמרת הנהו זוזי דיהב זביני דתיקום ברשותיה עד בתר יובל ובתר יובל **ניכלה שני תבואות ונהדרא** בלא דמים כמו שהיתה יוצאה ביובל בלא דמים]: **מי לא תניא.** [מכרה לו שנה אחת לפני יובל ואכלה שנה אחת לפני יובל משלימין לו שנה שניה אחרת [illegible] פקעא זביני: [**התם נחית לאכילה.** כיון דאכלה שנה אחת כבר לפני יובל הלכך משלימין לו לאחר יובל: **הכא.** במכרה בשנת יובל דלא נחית לאכילה קודם יובל כלום הלכך לא מצי למיכלה בתר יובל מספר שני תבואות אלא מכורה ויוצאה: **חדא הך.** [illegible] המוכר עבדו לעובד כוכבים. קונסין רבו שיפדנו ויוצא לחירות: **או אם מכרו לישראל בחוצה לארץ** קונסין הלוקח ויוצא לחירות: **חדא הדרי זביני.** המעות ללוקח]: מדקתני **יצא** לחירות וצריך גט שחרור מרבו שני ש"מ דקנייה רבו שני ולא הדרי זביני. המעות ללוקח דאי הוה הדרי זביני לא הוה צריך גט שחרור מרבו שני אלא מרבו ראשון.

א) בכ"י: שנרה ולא זרעה או הובירה שלא נרה ולא זרעה. ב) בכ"י ירושלים והוצאת אלין: נתרוקנה עצמה בסימניה. ג) בכ"י ל, א.: סמוך אחר שעבר היובל.

שיטה מקובצת

לפני ראש השנה. גליון. תימה אמאי נקט לפני ראש השנה הא אמרינן לעיל בפ' השג יד (יח:) דשתי שנים האמורים בשדה אחוזה מעת לעת ומפקינן ליה מהאי קרא [illegible] ר' אליעזר בגמרא, ויש לומר דלרבותא נקט לפני ר"ה [illegible] הרא"ש ז"ל. **איסורא נמי איכא דאפי' קרקושי כו'.** [illegible]

אבל השתא משמע אלמא איסורא נמי איכא [illegible] הרא"ש ז"ל: **ולא מיבעיא מוכר וכו' אלא אפ' לוקח נמי.** [illegible] קמ"ל. הרא"ש ז"ל: **מלמד שמוכרין סמוך ליובל.** [illegible] הרא"ש ז"ל: **מופלג מן היובל.** [illegible] רש"י ד"ה וחדא לא הדרי וכו' [illegible]

ורב ענן [א]ברייתא לא שמיעא ליה א] ודשמואל ממאי דאינה מכורה ומעות חוזרין דלמא אינה מכורה ומעות מתנה מידי דהוה אמקדש אחותו דאיתמר [ב]המקדש אחותו רב אמר מעות חוזרין ושמואל אמר [א]מעות מתנה א"ל אביי לרב יוסף [ג]מאי חזית דקנסינן ליה ללוקח נקנסיה למוכר אמר ליה [ד]לאו עכברא גנב אלא חורא גנב אי לאו עכברא חורא מנא ליה מסתברא היכא דאיתיה לאיסורא קנסינן: היתה שנת שדפון כו': השתא הובירה עולה לו נרה מיבעיא נרה איצטריך ליה סלקא דעתך אמינא אמרינן ליה הב ליה ב] דמיה וליסק קמ"ל: רבי אליעזר אומר מכרה לו כו': תניא ר"א [ה]אומר מנין שאם מכרה לו לפני ראש השנה מליאה פירות שלא יאמר לו הנח לפני כדרך שהנחתי לפניך תלמוד לומר [1]במספר שני תבואות ימכר לך פעמים שאדם [ב]אוכל שלש תבואות בשתי שנים: מתני' [ו][ג]מכרה לראשון במנה ג] ומכר ראשון לשני במאתים אינו מחשב אלא עם הראשון שנאמר [2][לאיש] אשר מכר לו מכרה לראשון במאתים ד] ומכר הראשון לשני במנה אינו מחשב אלא עם האחרון שנאמר ה] וחשב את שני ממכרו והשיב את העודף לאיש (אשר מכר לו) לאיש אשר ו] בתוכו [ד]לא ימכור ברחוק ויגאל בקרוב ברעה ויגאל ביפה ולא ילוה ויגאל ולא [ה]יגאל לחצאין ובהקדש [ו]מותר בכולן זה חומר בהדיוט מבהקדש: גמ' תנו רבנן מכרה לראשון במנה ומכרה ז] ראשון לשני במאתים מנין שאינו מחשב אלא עם הראשון ת"ל [לאיש] אשר מכר לו מכרה לראשון במאתים ומכר הראשון לשני במנה מנין שאין ח] מחשבין אלא עם השני ת"ל לאיש [לאיש] אשר ט] בתוכו דברי רבי רבי דוסתאי בן יהודה אומר מכרה לו במנה [ז]והשביחה ועמדה על מאתים מנין שאינו מחשב אלא במנה שנאמר והשיב את העודף העודף שבידו מכרה לו במאתים והכסיפה ועמדה על מנה מנין שאין מחשבין אלא במנה שנאמר והשיב את העודף העודף שבקרקע מאי בינייהו דאייקר וזל ואייקר וממאי דלקולא דלמא לחומרא לא ס"ד דגמר [3]גאולה [4]גאולה מעבד עברי והתם מנלן דתניא [ט]נמכר במנה [ח]והשביח ועמד על מאתים מנין שאין מחשבין אלא ממנה שנאמר [5]מכסף מקנתו נמכר במאתים והכסיף ועמד על מנה מנין שאין מחשבין אלא ממנה שנאמר [6]כפי שניו ואין לי אלא עבד עברי י] הנמכר לעובד כוכבים שנגאל וידו על העליונה נמכר לישראל מנין ת"ל [7]שכיר [8]שכיר לגזירה שוה אמר אביי הריני

ורב ענן. דהוה מספקא ליה בהי הדרי ובהי לא הדרי הך ברייתא דלריך גט שיחרור לא הוה שמיעא ליה ומהא דאמר שמואל אינה מכורה לא הוה מלי למשמע מידי דממאי דאינה מכורה ומעות חוזרין דלמא מעות שנתן לוקח למוכר מתנה הן ביד מוכר ואיכא בין רב לשמואל הך דפרישית לעיל ח): יא] ומעות חוזרין. דאדם יודע שאין קדושין תופסין באחותו וגמר ונתן לשם פקדון ולשמואל גמר ונתן לשם מתנה: דקנסת ללוקח. גבי מוכר עבדו בחולה לארץ דאמרי' לא הדרי זביני ויולא עבד לחירות ומפסיד לוקח: ליקנסיה למוכר. שיהו מעות חוזרין יב] ויולאו מוכר לחירות: לאו עכברא גנב. עכבר הגונב ומניח בחור אם לא היה לו חור להניח בו לא היה גונב הלכך חורא יג] גנבא וקא גניב ליה ה"נ אם לא היה מולא לוקח לא היה מוכרו: חורא מנא ליה. החור מאין לו הגניבה: דאיתא לאיסורא. דהיינו לוקח שהעבד אללו: יד] טו] [הב ליה דמיה. פי' דמי הניר קמ"ל]: שלא יאמר. מוכר הבא לפדותה לסוף שתי שנים הנח לפני מליאה פירות כדרך שהנחתי לפניך כשמכרתיה לך: במספר שני תבואות. משמע כל תבואות טז] שבשתי שנים מדהוה ליה למיכתב מספר שנים או מספר תבואות דהוי משמע שתי תבואות: מתני' אינו מחשב. המוכר כשבא לגאלה אלא עם הראשון ומחשב כמה שנים היו משמכרה לו עד שנת היובל ומחשב כמה מגיע מן המנה לכל שנה ולפי אותו חשבון ינכה לו לוקח לכל שנה ושנה שאכלה והמותר יחזיר לו: [לאיש] אשר מכר לו. והשיב את העודף לאיש וגו' בגואל שדה ממכרו כתיב: לאיש אשר בתוכה. ובגמ' פריך מנלן דדרשינן לקולא לידרוש לחומרא: לא ימכור. שדה רחוקה שיש לו כדי לגאול זו שהיא קרובה לו. בגמרא [ע"ב] מפרש מנלן: ולא ילוה. מעות כדי לגאלה: מותר בכולן. המקדיש שדהו מותר למכור שדה אחרת או ללות כדי לגאלה וגואל לחלאין אם אינו מספיק לגאול את כולה יגאל חליה ולכשיוכל יגאלנה כולה: גמ' והשביחה. מאליה: העודף שבידו. הנשאר בידו מן הדמים שקיבל לאחר שינכה לו הלוקח חשבון המגיע לכל שנה שאכלה: הכסיפה. נתקלקלה ופחתו דמיה: שבקרקע. עודף שהקרקע שוה יותר על מה שמגיע לחשבון שמנכה לו הלוקח לשנים שאכלה דהאי עודף איכא למדרש יז] להכי ולהכי: מאי בינייהו. בין רבי לר' דוסתאי מ"מ בין למר בין למר לקולא אזלינן: כגון דאייקר וזל ואייקר. שמכרה לו במאתים יח] ומכרה ראשון לשני במנה ונתייקרה ביד השני ועמדה על מאתים. לרבי דאמר לאיש אשר בתוכה לא יהיב אלא מנה כמה דיהיב בה שני לר' דוסתאי יהיב מאתים דאי אמרת עודף שבידו הא מאתן שקיל מקמא ואי אמרת עודף שבקרקע הא מאתן שויא: גאולה גאולה. כתיב הכא (ויקרא כה) ומלא כדי גאולתו וכתיב בעבד עברי (שם) גאולה תהיה לו: אלא ממנה. כשבא לפדות עלמו מחשב כמה שנים משעה שנמכר (עד שנת היובל) ומחשב כמה מגיע מאותו מנה לכל שנה ושנה ואם עברו שתים או שלש שנים ינכה לו אדוניו לפי חשבון המגיע לכל שנה כדכתיב (שם) כימי שכיר יהיה עמו: כפי שניו. משמע כפי שנים שעמד בהן כלומר לפי מה שהוא שוה באותה שעה: אין לי וכו'. דהאי קרא בנמכר לעובד כוכבים כתיב כדכתיב (שם) וכי תשיג יד גר ותושב עמו וכתיב בנמכר לישראל (דברים טו) כי משנה שכר שכיר עבדך וגו': הריני

אבודין מאי [איכא] בין רב לשמואל איכא בינייהו אי שמיט לוקח וקלץ אילנות שהיו בה לרב דאמר מכורה [היא] שדה הדרא בעינא ואילנות דקץ קץ לשמואל דאמר אינה מכורה ומעות מתנה הדרי אילנות ואע"ג דלוקח לא שקיל זוזי אי נמי כגון שמכר עמה מטלטלין והחזיק הלוקח בקרקעות ולא משך המטלטלין דקיימא לן נכסים שאין להן אחריות נקנים עם נכסים שיש להן אחריות בכסף בשטר ובחזקה ואין לריך משיכה לרב דאמר מכורה [ויולאה] שדה הדרא ומטלטלי מיקנו לשמואל דאמר אינה מכורה ומעות מתנה לא מיקנו מטלטלי דחזקה דקרקע לא הוי חזקה עכ"ל רש"י ולפי האי שפרש"י יט] כ] דאמר במכור חוזר לבעליו מיד מ"מ מיקנו מטלטלין בהדייהו מקשין העולם מההיא דפ"ק דב"מ (דף יא.) מעשה בר"ג וזקנים שהיו באים בספינה אמר מעשר שאני עתיד למוד נתון ליהושע ומקומו מושכר לו כא] (ואיכא בתוספתא) [ותני בסיפא] דנתקבלו שכר זה מזה וליתני ההוא אתרא במתנה ע"מ להחזיר (או) ט) וליקני לו בחליפין דסודר אי נמי לישייליה ההוא אתרא ויקנה ליה בקנין סודר וי"ל דכל דבר החוזר לבעלים כגון מתנה ע"מ להחזיר א"נ שאלה או שכירות בכולם לא מיקנו בחליפין משום דהוה כמו טובת הנאה דאמרינן (שם:) דאינה ממונא לקנות בחליפין ומש"ה הולרך שיתקבלו מעות זה מזה י):

דלמא אינה מכורה ומעות מתנה מידי דהוה אמקדש אחותו. ומיהו לפי האמת שהוכחנו דמעות חוזרים אמרי' דלא דמי למקדש אחותו לפי שאדם יודע שאין קדושין תופסין באחותו וגמר ונתן לשם מתנה אבל במוכר שדהו בשנת היובל אין העולם בקיאין בכך ולא גמר לשום מתנה: **לא** ימכור ברחוק ויגאול בקרוב. ה"ה איפכא דלא אלא אורחא דמילתא נקט: **איכא** בינייהו דאייקר וזל ואייקר. ה"ה דהוה מלי למימר דאייקר וזל בלוקח אחד בלבד דאילו לרבי דלא דריש העודף בין לאיש אשר מכר בין לאיש אשר בתוכה לריך לגואלה כפי המכר דהיינו ביוקר ולרבי דוסתאי ברבי יהודה אזלינן בתר העלוי שבקרקע ונגאלת כפי העלוי אלא לפי דאיירי במתניתין בשני מוכרין ניחא ליה למינקט נמי איכא בינייהו בשני מוכרין: דתניא

מסורת הש"ס

א) [שבת יט: וש"נ], ב) ב"מ טו: גיטין מה. קדושין מו:, ג) [גיטין שם], ד) [גיטין שם קדושין נו: ע"ש], ה) [תוס' רפ"ה ע"ש], ו) [תוס' פ"ה ה"ב], ז) קדושין כ. [כל הסוגיא ע"ש איזה שינויים], ח) [דף כט: ד"ה ודלא], ט) עי' נ"ק, י) [וע' תוס' ב"מ יא: ד"ה ומקומו ותוס' קדושין כז. ד"ה ומקומו],

תורה אור השלם

1. בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחַר הַיּוֹבֵל תִּקְנֶה מֵאֵת עֲמִיתֶךָ בְּמִסְפַּר שְׁנֵי תְבוּאֹת יִמְכָּר לָךְ: ויקרא כה טו
2. וְחִשַּׁב אֶת שְׁנֵי מִמְכָּרוֹ וְהֵשִׁיב אֶת הָעֹדֵף לָאִישׁ אֲשֶׁר מָכַר לוֹ וְשָׁב לַאֲחֻזָּתוֹ: ויקרא כה כז
3. וְאִישׁ כִּי לֹא יִהְיֶה לּוֹ גֹּאֵל וְהִשִּׂיגָה יָדוֹ וּמָצָא כְּדֵי גְאֻלָּתוֹ: ויקרא כה כו
4. אַחֲרֵי נִמְכַּר גְּאֻלָּה תִּהְיֶה לּוֹ אֶחָד מֵאֶחָיו יִגְאָלֶנּוּ: ויקרא כה מח
5. אִם עוֹד רַבּוֹת בַּשָּׁנִים לְפִיהֶן יָשִׁיב גְּאֻלָּתוֹ מִכֶּסֶף מִקְנָתוֹ: ויקרא כה נא
6. וְאִם מְעַט נִשְׁאַר בַּשָּׁנִים עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל וְחִשַּׁב לוֹ כְּפִי שָׁנָיו יָשִׁיב אֶת גְּאֻלָּתוֹ: ויקרא כה נב
7. וְחִשַּׁב עִם קֹנֵהוּ מִשְּׁנַת הִמָּכְרוֹ לוֹ עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל וְהָיָה כֶּסֶף מִמְכָּרוֹ בְּמִסְפַּר שָׁנִים כִּימֵי שָׂכִיר יִהְיֶה עִמּוֹ: ויקרא כה נ
8. לֹא יִקְשֶׁה בְעֵינֶךָ בְּשַׁלֵּחֲךָ אֹתוֹ חָפְשִׁי מֵעִמָּךְ כִּי מִשְׁנֶה שְׂכַר שָׂכִיר עֲבָדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבֵרַכְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה: דברים טו יח

מוסף רש"י

מעות חוזרין. מעות של קידושין חוזרין, דאדם יודע שאין קידושין תופסין באחותו וגמר ונתן לשם פקדון (גיטין מה.). **אלא חורא גנב.** חור הכותל שהעכבר נכנס לתוכו ונעזל מפני רודפיו (גיטין מה.) אלמלא חור שהעכבר מצניע גניבתו שם לא היה גונב (קדושין נו:). **חורא מנא ליה.** מאין לו הגניבה (שם). **שאין מחשבין.** כשבא לגרע ולפדות את עצמו, **אלא ממנה.** כמה מגיע ממנה לכל שנה של שש שנים שתות מנה, וכמה מגרע לכל שנה שתות מנה, ואם נותרה שנה נותן לו שתות מנה, ולא אמרינן הרי השביח שנתייקרה הפעולה או החליף כח ועומד על מאתים, תמנה מאתים לפעולת שש שנים ויתן לו שליש מנה (קדושין כ.). **מכסף מקנתו.** משעת מקנתו ישיב גאולתו (שם). **והכסיף.** נתקלקל (שם). **שאין מחשבין.** לו את השנים שעליו לעבוד, **אלא ממנה.** כאילו נמכר במנה. ולקמיה יליף מאי חזית דדריש להו לקולא וידו של עכו"ם על התחתונה כדאמרן (שם).

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פ"ו מהלכות זכייה ומתנה הל' כ טוש"ע אה"ע סימן נ סעיף ג:
יב ב מיי' פי"א מהלכות שמטה ויובל הל' ו:
יג ג מיי' שם הלכה טו:
יד ד מיי' שם הלכה יז:
טו ה מיי' שם הלכה יח:
טז ו מיי' פ"ה מהלכות ערכין הלכה ב:
יז ז מיי' פי"א מהלכות שמטה ויובל הל' טו:
יח ח מיי' פ"ב מהלכות עבדים הלכה ט [טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' יד ובגר"א]:

שינויי נוסחאות

א] ודשמואל נ"א ומדשמואל (ש"מ), ב] דמי נירה [ס"א כרביה] וליסק (ש"מ), ג] במנה ומכרה הראשון לשני (ש"מ), ד] ומכרה הראשון (ש"מ), ה] מתיבת וחשב כו' עד תיבות מכר לו בס"י אינו (ש"מ), ו] אשר בתוכה (ש"מ), ז] ומכרה הראשון לשני (ש"מ), ח] מחשב אלא (ש"מ), ט] בתוכה דברי (ש"מ), י] עברי. ס"א שנמכר לעובד כוכבים וידו על התחתונה. והיא היא (ש"מ), יא] מעות חוזרין (ש"מ), יב] חוזרין ויוציאנו מוכר (ש"מ), יג] חורא קא גניב [ותיבת גנבא נמחק] (ש"מ), יד] נוסף ג' דיבורי רש"י: אמרי' ליה. למוכר הבא לגאול שדהו: הב ליה דמי. שנתן הלוקח בנירה: וליסק. האי לוקח ואי לא יהיב דמי נירה לא ליסק קמ"ל (ש"מ), טו] נ"ק, טז] תבואות שיש בשתי שנים (ש"מ), יז] למדרש הכי והכי (ש"מ), יח] במאתים וזול ומכרה (ש"מ), יט] שפרש"י לרב דאמר דמכורה חוזר (ש"מ), כ] גי' נ"ק דלמ"ד דמכורה וחוזר לבעליו מיד ואפ"ה מיקנו כו', כא] לו איכא בסיפא דנתקבלו שכר זה מזה ואמאי ליתני ההוא (ש"מ),

שיטה מקובצת

אלא עם השני ת"ל לאיש. נ"ב מיתורא דלאיש קדריש דהוה מצי למכתב והשיב את העודף לאשר מכר לו. הרא"ש ז"ל: **דגמר גאולה גאולה מעבד עברי.** גליון וא"ת כיון דגמרי' מעבד עברי מה צריכי הני קראי פשיטא דאזלינן לקולא, בשלמא לרבי דאיירי בתרי גברי בהא לא איירי בעבד עברי, אלא לרבי דוסתאי דאיירי בחד גברא היינו הך ומאי איצטריכו הני קראי, וי"ל דאי לאו הני קראי לא הוה גמרינן בגז"ש דאזלינן לקולא הכא כמו בעבד עברי שהרי כמה דברים יש בשדה אחוזה שאינן בעבד עברי ולא גמרינן להו בגז"ש אבל השתא דאיכא קראי ואיכא ג"ש. א) (חסר כאן) (לשון רב"א) הרא"ש ז"ל: **תוס' ד"ה דלמא אינה מכורה כו' לשום מתנה.** גליון. וליכא למימר הכל יודעים שאין מכר ביובל ונתן המעות לשם מתנה דהא רב הוא דאמר מכורה ויוצאה הלכך הוי מקח טעות ומעות חוזרין. הרא"ש ז"ל: **ד"ה איכא בינייהו דאייקר כו'.** נ"ב והרא"ש ז"ל כתב וז"ל איכא בינייהו דאייקור וכו' באייקור וזול לחודיה הוי מצי לאשכוחי כגון דאייקור כלומר ב) שהיא יקרה כמו שהיתה שקנאה ומכרה לאחר במאתים וזול ועמדה על מנה, לרבי דוסתאי יתן עודף שבקרקע דהיינו מנה ורבי בין לאשר מכר בין לאיש אשר בתוכה הוי מאתים, ולא נהירא דלא מצי למימר הכי דתיקשי לך מאי בעי מאי בינייהו טובא איכא בינייהו דרבי לא איירי בהכסיפה אלא בשני לוקחים אבל בחד לוקח אפילו הכסיפה נותן כאשר מכר, אלא פשיטא ליה דאפילו רבי מודה בהכסיפה דקרינן ביה לאיש אשר בתוכה כמו שהוא עתה בתוכה והרי אינו שוה עתה אלא מנה, להכי בעי מאי בינייהו דאייקר וזול ואייקר דרבי מיקל בזה כיון שהאיש אשר בתוכה קנאה במנה אינו נותן אלא מנה, ולרבי דוסתאי בין עודף שבידו בין עודף שבקרקע הוי מאתים. הרא"ש ז"ל:

א) נראה דל"ל כלומר שהיתה יקרה מאתים בעת שקנה ומכרה הראשון לאחר במאתים ואח"כ הוזל ועמדה על מנה ביד השני לר' דוסתאי וכו'.
ב) נראה דל"ל דאיכא קראי ואיכא ג"ש שפיר גמרינן ג"ש להך מילתא דקראי מסייעי לג"ש.

רבינו גרשום

[**ורב ענן.** דאמר ולא ידענא הי מינייהו הדרי זביני: **הא ברייתא** דצריך גט שחרור מרבו שני **לא שמיעא ליה: מדשמואל** נמי ליכא למשמע דהדרי זביני **דממאי דאינה מכורה ומעות חוזרין דלמא אינה מכורה ומעות מתנה** דלא הדרי. מידי דהוה **אמקדש אחותו דרב אמר מעות חוזרין.** דאין קדושין תופסין באחותו: **ושמואל אמר מעות מתנה.** דאדם יודע שאין קדושין תופסין באחותו וגמר ונתן לה לשום מתנה.] ואי קשיא [השתא כיון דאמרת לשמואל דמעות מתנה דלא הדרי ללוקח זוזי א"כ] מאי איכא בין רב לשמואל. איכא בינייהו אי שמיט לוקח ואכיל פירי לרב [דאמר מכורה] אינו משלם פירי ולשמואל [דאמר אינה מכורה] משלם [פירי]: [**מאי חזית דקנסינן ליה ללוקח** שקנאו בחוצה לארץ שמניחו לחירות ומאבד מעותיו: **ליקנסיה למוכר.** כל שמכרו לחוצה לארץ: **חורא גנב.** כלומר אותו שקונה גורם לזה שמוציאו לחוצה לארץ ומוכרו: **היכא דאיתיה לאיסורא.** שהוא ביד הלוקח ליה **קנסינן** הלכך קנסינן ליה ללוקח: **נרה מיבעיא.** דעולה לו מן המנין דהא כבר עבד בה מידי עבודה]: **נרה איצטריכא ליה.** דעולה לו **דסד"א** כיון דנרה ולא זרעה ולא נהנה ממנה הלוקח כלום **דאמרינן ליה** למוכר בשעה שפודה כיון שטרח [זה] בה שנרה והשביחה ולא נהנה ממנה **הב ליה** ללוקח דמי כרביה שחרשה והשביחה: **וליסק.** כלומר והחזר לו העודף הדמים שכנגד השנים שיש עוד עד היובל ודמי חרישתו ודמים שהשביחו ואח"כ יסתלק ויצא חוץ לשדה: **קמ"ל.** דלא יהיב ליה המוכר מידי שכר חרישה דאמר ליה כיון שהיתה ברשותך שהיתה יכול לזורעה וליקח תבואתה ולא עבדת את הוא דאפסדת אנפשך וינכה לו המוכר שיגרע [לו] דמי אותן שתי שנים כאילו היו זרועות ואכל הלוקח תבואתן: [**מנין שלא יאמר לו.** המוכר ללוקח: **הנח לפני** השדה מליאה פירות בסוף שתי שנים שלא תיטול פירותיה **כדרך שהנחתיה** מליאה **לפניך** בשעה שמכרתיה לך: **ת"ל מספר שני תבואות ימכר לך.** כלומר כל התבואות שאפשר להיות בה משעת מכירה ועד סוף שתי שנים הן מכורות והן של לוקח: **מתני': מכרה** שדהו **לראשון במנה.** וחזר הלוקח ראשון **ומכרה לשני במאתים** כשהוא פודה אותה המוכר שהוא בעל השדה]: **אינו מחשב.** כדכתיב וחשב את שני ממכרו והשיב את העודף: **אלא עם הראשון.** למי שמכרה לו כדי להקל על הגואל ויפסיד [זה] הלוקח שני מנה אחד וכן **מכרה לראשון במאתים** וחזר הלוקח ומכרה לשני במנה אינו מחשב אותו שהיה בעל השדה כשבא לגאול אלא עם הלוקח אחרון: **שנאמר והשיב את העודף לאיש. [לאיש שבתוכה]** כלומר אותו שתפס השדה והאי דדרשינן לקרא הכי מפני שאנו רוצים להקל על הגואל. אבל בענין זה נחמיר על הגואל: **שלא ימכור ברחוק [ויגאול בקרוב].** כלומר שאם יש לו לגואל שדה אחת ברחוק ממנו אינו רשאי למכור אותו כדי לגאול באותן דמים שדה זו שהיא בקרוב לו שמכרה לשני תבואות ומפרשינן בגמרא טעמא מאי. וכן לא ימכור ברע שדה רעה שיש לו כדי לגאול באותן דמים שדה יפה זו שמכרה לשני תבואות. וכן אינו רשאי ללוות מעות מאחר כדי לגאול שדה זו וכן אינו רשאי לגאולה בחצאין אא"כ יתנו לו הדמים כולן בבת אחת]: **ובהקדש.** במקדיש שדהו בשעת היובל **מותר בכולן** למכור ברחוק ולגאול בקרוב [ולמכור] ברע ולגאול ביפה [לוה וגואל] ולגאול לחצאין ואע"ג דאמרינן לעיל אם אמר הריני נותן דבר שנה בשנה אין שומעין לו ה"מ דאין שומעין לו [לגאולה] ליתן סלע ופונדיון לכל שנה אבל אם נותן חצי הפדיון [ביחד] ולבסוף חצי האחר מותר והיינו דקאמר ובהקדש מותר לגאול לחצאין: **גמ': העודף שבידו.** כלומר העודף שביד המוכר שיש לו מן הדמים שנתן לו הלוקח [הוא מחזיר ללוקח] ולא השבח שהשביחה: **העודף שבקרקע.** כלומר דאזלינן גבי גואל לקולא: **מאי בינייהו.** [בין ר' דוסתאי ורבי] דהא תרוויהו מקילין גבי גואל: **איכא בינייהו דאייקר וזול ואייקר.** כלומר שמכרה לו במאתים והוזלה ובשעת פדיה הוקרה ושויא מאתים לר' דלא איירי בעודף שבידו ולא בעודף שבקרקע ולא בהכסיפה [לטעמיה] אם מכרה במאתים והוזלה וחזרה ועמדה במאתים ואין שם אלא לוקח אחד אמרינן גואלה במאתים דהיינו לאשר מכר לו ולר' דוסתאי דאזיל בתר עודף שבידו ועודף שבקרקע אזלינן נמי בתר קרקע דמחשב ליה בחשבון הזול: [ואית דאמר לר' דאזיל בתר קרקע הואיל ובשעת פדייה שוה כשעת מכר נותן לו מאתים כשעת המכר. למ"ה]. **וממאי דלקולא אימא לחומרא.** כלומר דקראי אפשר למידרשינהו [גבי גואל לקולא ואיכא למידרשינהו] לחומרא דאיכא למימר כי מכרה הראשון לשני במאתים מנין שאין מחשב אלא עם הראשון ת"ל לאיש אשר מכר לו והיינו חומרא וכי [מכרה] לראשון במאתים מנין שאין מחשב אלא עם הראשון ת"ל לאיש אשר בתוכה והיינו חומרא ומנ"ל דדרשינן [להו] לקולא: [**דגמר גאולה גאולה מעבד עברי.** כתיב כאן והשיג ידו ומצא כדי גאולתו וכתיב בעבד עברי לפיהן ישיב גאולתו: **מכסף מקנתו.** מנין שאין מחשב אלא ממנה שהוא גורע נמי דמי שני עבודתו ונותן מותר דמי השנים שיש עד שנת השביעית שנאמר מכסף מקנתו דמחשב כשעה שנמכר: **כפי שניו.** שהוא שוה עכשיו והני קראי משתעי בעבד עברי שנמכר לעובד כוכבים]: **שכיר שכיר לגז"ש.** כתיב הכא בנמכר לישראל כשכיר כתושב יהיה עמך וכתיב הכא בנמכר לעובד כוכבים כשכיר שנה בשנה: